

УДК 930:[39(=161.2):061.2]"1906/1913"

Конта Р.М.,

канд. істор. наук, доцент кафедри етнології та краєзнавства
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

*Дослідження проблеми розвитку української етнології
у Науковому товаристві ім. Шевченка на сторінках
«Записок НТШ» (1906–1913)*

У статті розглядається питання висвітлення на сторінках «Записок НТШ» (1906–1913) розвитку української етнології у Науковому товаристві ім. Шевченка. Проаналізована структура цього друкованого видання, тип вміщених у ньому матеріалів та їх зміст у контексті дослідження діяльності членів Етнографічної комісії. Простежено основні тенденції формування наукових знань про етнологічні здобутки членів вказаної організації, а також значення «Записок НТШ» як історіографічного джерела для вивчення окресленої проблеми.

Ключові слова: Наукове товариство ім. Шевченка, етнологія, етнографія, історіографія, «Записки НТШ».

Найпершим друкованим органом, де зустрічається огляд, а подекуди і аналіз етнологічних здобутків членів Наукового товариства ім. Шевченка (далі – НТШ, Товариство), відразу після реформування цієї інституції на наукову організацію, є «Записки Наукового товариства ім. Шевченка» (далі – «Записки»). Під видавничою діяльністю цього друкованого органу припадає на період 1906–1913 рр., що можна пояснити причинами, про які йтиметься нижче.

Важливе значення в контексті висвітлення поставленої нами проблеми мають рецензії на етнологічні праці членів Товариства, написані як співробітниками цієї інституції, так і іншими науковцями. Дані про етнографічні дослідження в НТШ та відповідні наукові видання можна також отримати аналізуючи особливий вид історіографічних джерел, який був поширений в цей період – реферативні огляди наукової літератури. Вони відігравали важливу роль: знайомили читачів з останніми науковими досягненнями у сфері етнології та сприяли активізації етнографічних наукових пошуків. У «Записках» у розділі, де порушувались питання етнографії та фольклористики, поряд з оглядами іноземної, переважно європейської літератури, були вміщені короткі огляди змісту окремих етнологічних праць членів Товариства.

Під таким кутом зору «Записки» ще не аналізувалися, хоча можна виділити окремі праці, які частково висвітлюють досліджувану нами проблему. Це здебільшого довідково-бібліографічні видання, з яких можна дізнатися про змістовне наповнення «Записок» [11; 21], а також праці, де подається загальна інформація про це й інші видання НТШ [13; 14; 22]. Деякі автори використовували цей друкований орган як джерело для вивчення окремих наукових проблем, не пов'язаних з нашим дослідженням [24]. Окрему групу історіографічних джерел становлять праці, де досліджується Товариство, в яких подається інформація і про «Записки» як один із важливих напрямів науково-видавничої роботи цієї інституції [15; 16; 27].

Можна також виділити праці, в яких це видання вивчається в контексті розвитку науки у Товаристві в цілому, без виділення етнологічного напрямку. До останніх можна віднести дослідження З. Зайцевої [9; 10]. Цінність для нашої статті становлять праці, в яких розглядається етнографічний напрям наукових пошуків членів НТШ і у цьому контексті досліджуються друковані органи цієї організації, але ґрунтовних праць такого характеру наразі мало. Серед останніх варто виділити фахову розвідку О. Сапеляк, де висвітлене питання етнографічних студій у Товаристві [23]. Показовим є те, що перша аналітична

стаття, присвячена «Запискам», була вміщена у цьому самому друкованому органі М. Возняком. Вона стосується організаційних проблем, пов'язаних із заснуванням та реформуванням цього видання, саме у цій статті вказувалось на важливість етнографії як окремого напрямку наукової діяльності членів НТШ [6].

Політичні події у Російській імперії пов'язані з революцією 1905–1907 рр., вплинули і на видавничу справу в НТШ. У (LXIX том) «Записках» М. Грушевський у своїй вступній статті сповістив про зміни цього видання, що пояснювалися відміною цензурної заборони українських видань у Російській імперії. На його думку, саме жорстка російська цензура та «неприхильність офіційних або шовіністично налаштованих наукових сфер (російських і польських)» призвели до замовчування та ігнорування наукових досліджень (у тому числі й етнографічних) у НТШ, а ті праці, які виходили за межі вказаних обмежень, розглядалися як робота «темних сил» [8].

Зміни полягали у кращому оформленні видання, а також у збільшенні його об'єму, що було покликано задовольнити потреби українського (і не тільки) читача на всій території українських земель. Відповідно ці зміни в подальшому позитивно вплинули і на інформуванні громадськості щодо розвитку української етнології в НТШ.

На інтегрованість етнографів Товариства у європейський науковий простір та розвиток української етнології вказує і те, що рецензуючи праці європейських учених, члени НТШ виділяли у них прогалини, які стосувалися української етнографії. Особливо багато рецензій такого характеру подається в оглядах праць із зарубіжної етнографії З. Кузеля. Так, аналізуючи XIV том берлінського журналу «Zeitschrift des Vereins für Volkskunde», що вийшов у 1904 р., рецензент окремо зупинився на статті І. Больте, що стосувалася найновішої літератури про казки, виділивши при цьому праці з української етнографії, до числа яких автор відносить дослідження І. Франка.

Крім того, рецензент зазначив, що сам І. Франко подає доповнення до статті І. Больте, в якій останній не використав слов'янський матеріал [18, с. 177–178]. Таким чином, відповідна критика на адресу європейських етнографів з боку членів НТШ засвідчувала не лише достатній фаховий рівень останніх для того, щоб вести наукову полеміку з визнаними тогочасними європейськими етнологами, а й сприяла дослідженню української етнографії не тільки українськими, а й європейськими вченими.

Аналізуючи статтю швейцарського фольклориста Е. Гоффмана-Крайера про німецькі парубочі громади [36], З. Кузеля робить посилання, в якому зазначається, що автор нічого не знає про українські парубочі громади, дослідженням яких займалися такі українські етнографи як М. Сумцов, Ф. Вовк, М. Дикарев та ін., наводячи праці останніх з цієї тематики [18, с. 191–192]. Зазначені рецензентом праці надавали автору суттєву послугу: дозволяли застосувати до його праці порівняльний метод, що значно б посилювало дослідження Е. Гоффмана-Крайера у методологічному плані.

Аналогічний підхід простежується під час аналізу праці російського вченого А. Сонні, в якій розглядається легенда про долю і горе в народній казці [26]. Рецензент цієї праці В. Гнатюк, стверджує, що авторові нічого невідомо про «Етнографічний збірник» НТШ та подає відповідні посилання на подібні статті у цьому збірнику. Крім того, В. Гнатюк зазначає, що згадане видання є в деяких російських бібліотеках [2, с. 201–205]. Відповідно останнє твердження вказує на те, що українські етнографічні видання Товариства поширювались на той час і на території Російської імперії, а це сприяло становленню української етнології на всіх етнічних українських землях.

Найбільш глибокий аналіз стану розвитку етнографічної науки в НТШ подається у критиці на статтю І. Франка про його етнологічну експедицію на Бойківщину, проведеної за запрошення Австрійського етнографічного товариства для збору окремих предметів для музею [32]. Тут розглядається питання фінансування урядом Австро-Угорщини етнографічних експедицій та публікації отриманих результатів дослідження, наводяться особливості організації та проведення експедицій під керівництвом Ф. Вовка, а особливо експедиції 1904 р. за участю З. Кузеля та І. Франка. У праці виділено етнографічні проблеми та регіони, які досліджувалися, а головне – подано плани членів Етнографічної комісії щодо

подальшого етнологічного дослідження українських земель разом з відповідними вдосконаленими методиками, які повинні застосовуватись під час цих досліджень. Так, зокрема, В. Гнатюк зазначає, що «...користи таких екскурзій були-б особливо тоді великі, коли-б їх можна було уряджувати систематично довший ряд літ, при чім конче повинні брати в них усе участь: лінгвіст, фольклорист, та історик культури (бодай по одному) з помічниками. Але до того треба більших фондів, як дотеперішні. Результати були б певно світлі, бо ж супроти малого ще розслідування наших племен, особливо гірських, усе було б свіжим і новим для науки». Тобто, крім процедури проведення таких експедицій подавалися плани на майбутнє щодо етнологічної роботи етнографів НТШ, постійно виявляючи нові недосліджені проблеми у сфері української етнографії, одна з яких – комплексне вивчення Бойківщини – на цей час визначається, як основна, що потребує окремого монографічного дослідження [1, с. 228–229].

Порівнюючи українські та іноземні етнографічні праці, науковці НТШ інколи виявляли спільне в їх наукових висновках, що також додавало авторитету українським дослідникам. Рецензуючи статтю «Über unsere Volksmärchen», вміщену в часописі «Mitteilungen u. Umfragen zur bayerischen Volkskunde» З. Кузеля зазначає: «Бреннер звертає увагу на буденне і соціальне життя селян і вказує, що зміна продукції або способу життя впливав багато на етнографічний характер людности (Eine Quelle d. Volkskunde). Подібні гадки підносив у нас Сумцов, об'яснюючи приміром упадок моральности по селах занедбуванем і пасічництва і домашнього промислу» [18, с. 191].

Огляд європейських етнологічних видань та матеріалів, вміщених у них, які подавав у «Записках» З. Кузеля, час від часу виявляли окремі прогалини у знаннях учених стосовно питань української етнології. Рецензуючи статтю німецького етнографа, вміщену в журналі «Zeitschrift des Vereins für Volkskunde» за 1905 р., в якій висвітлювалось питання «звичаю комори» [37], З. Кузеля вказує на те, що «...автор не має поняття про істноване великою літератури на сю тему і приймає на свій згогад се, що від десятки літ знають наші етнографи. Зауважу також, що і праця Вовка авторови незнана» [19, с. 189]. Цим самим рецензент не лише виявляв слабкі сторони окремих іноземних праць, але й вводив у науковий обіг етнологічні праці членів НТШ, сприяючи тим самим розвитку етнології у загальноєвропейському масштабі.

На сторінках «Записок» можна знайти огляд етнографічних праць невтомного рецензента В. Гнатюка. Причому автором цього огляду був З. Кузеля, який також активно займався рецензуванням та реферуванням як іноземних, так і вітчизняних етнологічних праць. У дослідженнях В. Гнатюка оглядач виділив досить цікавий напрям етнографічної діяльності вченого – дослідження еротики та статевої моралі в традиційному українському суспільстві. Причому З. Кузеля прорецензував три праці вченого, які вийшли у німецькому журналі та розкривали окремі аспекти цієї проблеми, а саме: українські еротичні пісні [34] з відповідними порівняннями із пісенної творчості сусідніх народів [39], а також «звичай комори» [33].

Автор дійшов висновку, що В. Гнатюку «...хотілося познайомити чужих вчених з деякими питаннями нашої етнографії та з декотрими нашими народніми звичаями і оголошеним матеріалом звернути пильнішу увагу на забуту і все ще мало знану Україну, яка саме для етнографів представляє правдиву скарбницю і невичерпне жерело для цінних і важних спостережень і результатів, цікаві його статті і для українських дослідників, бо побіч більше знаних річий і пояснень конечних для чужинців містять також нові матеріали і замітки з мало студійованого поля еротики» [3, с. 226]. Таким чином, З. Кузеля своєю рецензією на праці В. Гнатюка не тільки виявляє намір вченого відкрити українську етнографію для європейських вчених, а й цікаві аспекти етнологічного знання, які є перспективним напрямом наукових пошуків для українських та іноземних дослідників.

Причому із наступної рецензії на працю автора, написаної також З. Кузелею [35], що вміщена в ХCVIII томі «Записок» [5, с. 217], можна переконатися у серйозності наукових досліджень В. Гнатюка, який вивчав не лише українські, а й польські еротичні пісні, що дало йому можливість робити порівняльні дослідження на цю тему. Це, у свою чергу, суттєво збільшувало наукову цінність етнологічних досліджень вченого.

Відзначимо також, що у «Записках» міститься багато коротких повідомлень про праці етнографів НТШ, які виходили іноземною (переважно німецькою) мовою в європейських виданнях (німецьких, французьких та ін.) [5, с. 231–232]. Ці повідомлення могли бути як у вигляді коротких анотацій праць автора [31; 38], так і у вигляді оглядів рецензій на ці праці в інших виданнях [30] та були пов'язані з іменами таких відомих етнологів Товариства як І. Франко, В. Шухевич, З. Кузеля, Ф. Вовк та ін. Праці українських учених, вміщені в іноземних виданнях, торкалися багатьох проблем української етнології, починаючи від аналізу фольклору, закінчуючи етнографічними описами окремих українських територій.

Окремо слід виділити огляди праць, що безпосередньо стосуються проблеми заохочення молоді до етнографічної роботи. Тут варто згадати анотацію статті З. Кузеля [12], вміщену в «Записках», в якій не лише зазначається про нагальну потребу етнографічних досліджень, а й подається інформація щодо методики роботи з відповідною літературою на цю тематику, а також наводяться найважливіші збірки та праці з цієї сфери.

Саме такого роду інформація [3, с. 232] сприяла активному залученню молодого покоління вчених етнографів до збирання та дослідження етнологічного матеріалу. Великий плюс інформативності таких, по суті, невеликих заміток полягав у тому, що рецензенти на такі праці наводили не лише одну статтю-звернення, а й інші її варіанти в інших виданнях. У наступних томах «Записок» інші видання вказаних звернень могли анотуватися окремо [5, с. 219]. Це дозволяло читачу, при бажанні, ефективно скористатися цією інформацією та легко знайти відповідні матеріали для подальшої етнографічної роботи.

Огляди вдалих прикладів етнографічної діяльності, вміщених у «Записках», не лише доводили до громадськості результати збиральницької роботи та наукових досліджень, а й спонукали ентузіастів до етнологічних пошуків. Для прикладу можна навести анотацію до праці О. Сластіона, в якій йшлося про записування на Полтавщині українських народних дум на фонограф та участь у цьому процесі Ф. Колесси за підтримки НТШ [25]. Важливим було те, що невелика за обсягом анотація праці автора була досить інформативною та містила дані про етнографічні праці О. Сластіона і замітки щодо згаданої експедиції, вміщені в інших номерах цього видання [3, с. 232].

Окремою групою історіографічних джерел про членів НТШ, вміщених у «Записках», є огляди некрологів. Так, у ХСVІ томі видання наводяться факти про некрологи В. Антоновичу [4, с. 234–235]. Серед них можна виділити некролог, в якому згадувались етнографічні здобутки вченого [17], що давало змогу читачу сформулювати загальне враження про внесок В. Антоновича у розвиток етнології в Україні.

Особливо ґрунтовно у «Записках» проаналізовано працю С. Томашівського «Етнографічна карта Угорської Русі» [28; 29]. Рецензент цієї праці О. Назаріїв на 27 сторінках описав особливості цього дослідження, що дозволило повною мірою охопити етнологічні погляди автора. Автор у черговий раз у своїй праці спростував угорську урядову статистику, яка свідомо занижувала кількість українців на цій території, що було важливим висновком не лише наукового, а й політичного характеру. О. Назаріїв дає високу оцінку вказаній праці, зазначаючи, «...що се поки-що найповажніша та найсолідніша з усіх існуючих наукова праця про кількість і етнографічну територію угорських Українців-Русинів; результати обчислень і означення автора без сумніву найбільше з усіх існуючих наближаються до дійсності; етнографічна мапа головної українсько-руської території найдокладніша з усіх досі знаних та найліпше з наукового боку оброблена мапа Угорської Русі» [20, с. 191]. У той самий час рецензент стверджує, що праця С. Томашівського потребує вдосконалення та не погоджується з «етно-статистичним методом», який застосовує автор у своїй праці [20, с. 191]. Таким чином, можемо констатувати, що серед членів НТШ постійно велася наукова полеміка з приводу багатьох проблем етнографічного характеру. Особливо варто відзначити різні погляди на питання методології етнологічних досліджень, що засвідчує пошук нових ідей та напрямів у цій галузі знання, який сприяв розвитку етнології в НТШ.

Зміни у структурі «Записок» стали помітні з об'єднаного СХVІІ–СХVІІІ тому, опублікованому у 1913 р. і присвяченому 40-літньому ювілею письменницької діяльності І. Франка. До цього можна було спостерігати постійний прогрес у плані оформлення та

наповнення етнографічним матеріалом кожного наступного тому. Кількість матеріалів, розміщених у виданні, поступово зростала, а саме – видання виходило регулярно раз на два місяці. У розділі «Бібліографія» почав виділятися окремий підрозділ «Етнографія» спочатку у поєднанні з археологією, антропологією та іншими науками, а потім і окремо.

Але саме з об'єднаного СХVII–СХVIII тому можна спостерігати суттєві зміни у «Записках». Основним недоліком, який, на нашу думку, зменшив наукову цінність цього видання в аспекті розгляду проблеми розвитку української етнології в НТШ, була відсутність розділів «Наукова хроніка» та «Бібліографія», де подавалися рецензії (як вітчизняні, так і іноземні) на праці етнографів Товариства, а також огляди рецензій. Ці розділи давали можливість простежити, як формувалася та розвивалася етнологія в НТШ, які погляди на цю проблему мали члени цієї організації і європейські вчені.

Зрозуміло, що зазначені процеси були викликані певними причинами, першою з яких стало самоусунення М. Грушевського від головування в НТШ у 1913 р. Це рішення, як зазначає Я. Грицак, стало наслідком затяжної кризи, до якої призвели постійні дискусії з приводу удосконалення організаційної структури Товариства [7, с. 271]. Наступні події, пов'язані з Першою світовою війною та зміною політичної ситуації на території західноукраїнських земель разом з утисками польської влади, негативно позначилися як на розвитку етнології у Товаристві, так і на висвітленні цієї проблеми на сторінках «Записок».

У цілому ж період з 1905 до 1913 р. пов'язується з організаційним та кадровим зміцненням Етнографічної комісії, а також активною видавничою діяльністю, що була результатом попередньої роботи щодо структурного оформлення етнологічних видань Товариства. При огляді відповідних матеріалів у «Записках» це помітно з аналізу все більшої кількості відгуків на етнологічну діяльність членів НТШ, чому сприяли і масштабні етнографічні експедиції цієї організації. Цей період виявився плідним у діяльності Товариства: був зібраний значний масив етнографічного матеріалу, видано велику кількість збірок та праць. Це позначилось і на змістовному наповненні «Записок» як одного з найбільш важливих друкованих органів Товариства, який у цей період формував наукове знання про розвиток етнології у цій організації.

Література:

1. Бібліографія // Записки Наукового Товариства ім. Шевченка. – Львів, 1906. – Т. LXXI. – Кн. III. – С. 195–240.
2. Бібліографія // Записки Наукового Товариства ім. Шевченка. – Львів, 1907. – Т. LXXV. – Кн. I. – С. 167–213.
3. Бібліографія // Записки Наукового Товариства ім. Шевченка. – Львів, 1910. – Т. XCV. – Кн. III. – С. 183–240.
4. Бібліографія // Записки Наукового Товариства ім. Шевченка. – Львів, 1910. – Т. XCVI. – Кн. IV. – С. 213–262.
5. Бібліографія // Записки Наукового Товариства ім. Шевченка. – Львів, 1910. – Т. XCVIII. – Кн. VI. – С. 173–239.
6. Возняк М. Ол. Кониський і перші томи «Записок» (З додатком його листів до Митр. Дикарева) // Записки Наукового Товариства ім. Шевченка. – Львів, 1929. – Т. CL. – С. 339–390.
7. Грицак Я. Наукове товариство ім. Т. Шевченка (НТШ) / Я. Грицак // Довідник з історії України: у 3 т. / за ред. І. Підкови, Р.Шуста. – Т. 2. – К.: «Генеза», 1995. – С. 270–273.
8. Грушевський М. Вступ // Записки Наукового Товариства ім. Шевченка. – Львів, 1906. – Т. LXIX. – Кн. I. – С. 5–6.
9. Зайцева З.І. «Записки Наукового товариства ім. Т.Г. Шевченка»: започаткування та шлях до академічного стандарту (1892–1914 рр.) / З.І. Зайцева // УЖ. – 2004. – № 2. – С. 104–112.
10. Зайцева З.І. Записки Наукового товариства ім. Шевченка: започаткування та шлях до академічного стандарту (1892–1914 рр.): [Закінч.] / З.І. Зайцева // УЖ. – 2004. – № 5. – С. 122–134.
11. Записки Наукового товариства ім. Шевченка: Бібліографічний покажчик (1892–2000) / Автор-укладач В. Майхер; відп. ред. О. Купчинський. – Львів, 2003. – 720 с.
12. Кузеля З. Про потребу і техніку збирання етнографічних матеріалів // Діло. – 1909. – Ч. 155.
13. Купчинський О. 230 томів «Записок НТШ» / О. Купчинський // Записки Наукового товариства імені Т. Шевченка. – Львів, 1995. – Т. CCXXX. – С. 5–30.

14. Купчинський О. Дещо про форми та напрями наукової і науково-видавничої діяльності Наукового товариства імені Шевченка: 1892-1940 роки (міжнародний аспект) / О. Купчинський // З історії Наукового товариства імені Шевченка: зб. доповідей і повідомлень наукових сесій і конференцій НТШ у Львові. – Львів, 1998. – С. 16–23.
15. Кучер Р.В. Наукове товариство імені Т. Шевченка: два ювілеї / Р.В. Кучер. – К.: Наукова думка, 1992. – 110 с.
16. Лев В. Сто років праці для науки й нації. Коротка історія Наукового товариства ім. Шевченка / В. Нью-Йорк, 1972. – 55 с.
17. Лобода А. Праці Антоновича по етнографії та літературі // Записки Українського наукового товариства в Києві. – 1909. – Т. III. – С. 23–28.
18. Наукова хроніка // Записки Наукового Товариства ім. Шевченка. – Львів, 1906. – Т. LXXI. – Кн. III. – С. 166–194.
19. Наукова хроніка // Записки Наукового Товариства ім. Шевченка. – Львів, 1907. – Т. LXXVIII. – Кн. IV. – С. 179–202.
20. Наукова хроніка // Записки Наукового Товариства ім. Шевченка. – Львів, 1911. – Т. CII. – Кн. II. – С. 165–191.
21. Періодичні та серійні видання Наукового товариства імені Шевченка (1885–1939): Анотований покажчик. Комісія бібліографії та книгознавства / Укл. Т. Кульчицька; ред. Л. Ільницька. – Львів, 1991. – 104 с.
22. Русіна О.В. «Записки» НТШ / О.В. Русіна // Український історичний журнал: Науковий журнал. – 1991. – № 8. – С. 95–97.
23. Сапеляк О. Етнографічні студії в Науковому товаристві імені Шевченка (1898–1939 рр.) / О. Сапеляк. – Львів, 2000. – 203 с.
24. Світлик Н.М. Записки Наукового товариства імені Т.Г. Шевченка як джерело вивчення наукових контактів Закарпаття і Галичини / Н.М. Світлик // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Історія». – Ужгород: Говерла, 2008. – Вип. 21. – С. 172–178.
25. Сластін О. Записувана дуй на фонографі // Рідний Край. – 1909. – Ч. 22. – С. 8–9; Ч. 23. – С. 7–10; Ч. 24. – С. 6–8.
26. Сонни А. Горе и доля в народной сказке // Университетские известия. – 1906. – № 10. – С. 1–64.
27. Студинський К. Наукове Товариство ім. Шевченка у Львові (1873–1928) // Записки Наукового товариства імені Шевченка (далі – Записки НТШ). – Львів, 1929. – Т. CL. – С. XI–XVIII.
28. Томашівський С. Етнографічна карта Угорської Руси. – СПб., 1910. – 94 с. +2 карти.
29. Томашівський С. Етнографічна карта Угорської Руси // Статті по славяноведенню. В. 3-й. Изд. 2-го отд. РАН. – СПб., 1910. – С. 178–269.
30. Шухевич В. Писанки у Гуцулів // Діло. – 1909. – Ч. 77.
31. Franko I. Das älteste ruthenische Volkslied // Zeitschrift für österreichische Volkskunde. – 1907. – V. I–II. – S. 27–32.
32. Franko I. Eine ethnologische Expedition in das Bojkenland // Zeitschrift für österreichische Volkskunde. – Wien, 1905. – S. 17–50.
33. Hnatjuk V. Die Brautkammer. Eine Episoda aus den ukrainischen Hochzeitbräuchen // 'ANTROPHYTEIA, Jahrbücher für Folkloristische Erhebungen und Forschungen zur Entwicklungsgeschichte der geschlechtlichen Moral, herausgegeben von Dr. Friedrich S.Krauss. – 1909. – Bd. VI. – S. 113–149.
34. Hnatjuk V. Ein erotisches ukrainisches Lied aus dem XVII Jahrhundert // 'ANTROPHYTEIA, Jahrbücher für Folkloristische Erhebungen und Forschungen zur Entwicklungsgeschichte der geschlechtlichen Moral, herausgegeben von Dr. Friedrich S.Krauss. – 1909. – Bd. VI. – S. 344–347.
35. Hnatjuk V. Polnische erotische Lieder aus dem XVIII Jahrh Mitgeteilt von... // 'ANTROPHYTEIA, Jahrbücher für Folkloristische Erhebungen und Forschungen zur Entwicklungsgeschichte der geschlechtlichen Moral, herausgegeben von Dr. Friedrich S.Krauss. – 1910. – Bd. VII. – S. 359–365.
36. Hoffmann-Kjayer E. Knabenschaften u. Volksjustiz in d. Schweiz // Schweizerisches Archiv f. Volkskunde. – Zürich, 1901. – V. VIII – S. 81–99, 161–177.
37. Kahle B. Ein russischer Hochzeitbrauch // Zeitschrift des Vereins für Volkskunde. – 1905. – V. XV. – S. 438–439.
38. Kuziela Z. Die ruthenische Ausstellung in Stryj // Zeitschrift für österr. Volkskunde. – Wien, 1910. – V. I–II. – S. 51.
39. Parallelen zu einem magyarischen Volkslied. Eine Umfrage von Vol. Hnatjuk. Beiträge von Hnatjuk, Kpstial und Krauss // 'ANTROPHYTEIA, Jahrbücher für Folkloristische Erhebungen und Forschungen zur Entwicklungsgeschichte der geschlechtlichen Moral, herausgegeben von Dr. Friedrich S.Krauss. – 1909. – Bd. VI. – S. 348–352.

Конта Р.М., канд. истор. наук, доцент кафедры этнологии и краеведения Киевского национального университета имени Тараса Шевченко

Исследование проблемы развития украинской этнологии в Научном обществе им. Шевченко на страницах «Записок НОШ» (1906–1913). В статье рассматривается вопрос освещения на

стораницях «Записок НОШ» (1906-1913) розвитку української етнології в Научном обществе им. Шевченко. Проаналізована структура цього публічного видання, тип матеріалів і їх зміст в контексті дослідження діяльності членів Етнографічної комісії. Прослідують основні тенденції формування наукових знань про етнологічні досягнення членів вказаної організації, а також значення «Записок НОШ» як історіографічного джерела для вивчення окресленої проблеми.

Ключевые слова: Научное общество им. Шевченко, етнологія, етнографія, історіографія, «Записки НОШ».

Konta R.M., Candidate of Historical Sciences, Associate Professor of the Department of Ethnology and Regional Studies of Kyiv National University named after Taras Shevchenko.

Research of the problem of Ukrainian ethnology development in Scientific Society named after Shevchenko on the pages of «Zapysky NTSh» (1906–1913). The article deals with the problem of describing the development of the Ukrainian ethnology in Scientific Society named after Shevchenko on the pages of «Zapysky NTSh» in 1906-1913. The structure of this printing edition, the type of the materials contained in it and its contents in the context of research of activity of the members of the Ethnographic commission are analyzed. The basic tendencies of formation of scientific knowledge about ethnologic achievements of members of the indicated organization as well as the importance of "Zapysky NTSh" as a historiographical source for the study of the outlined problem are considered.

Key words: Scientific Society named after Shevchenko, ethnology, ethnography, historiography, «Zapysky NTSh».

УДК 94(47:73):355.02"1981/1984"

Крисенко Д.С.,

канд. істор. наук, ст. викладач кафедри міжнародних відносин
Київського національного університету культури і мистецтв

Місце СРСР у доктрині національної безпеки першої адміністрації Р. Рейгана (1981–1984)

У статті висвітлюється роль «радянської загрози» у стратегії національної безпеки США за період від приходу до влади консервативної коаліції Рейгана до початку радянської «перебудови». Визначені стратегічні пріоритети, покладені в основу взаємин з СРСР. Обґрунтовується точка зору про домінуючий вплив цього напрямку політики Білого дому на формування неореалістичного напрямку теорії міжнародних відносин. Стверджується, що протягом першої половини 80-х років республіканська адміністрація США розробила та реалізувала курс національної безпеки, спрямований на руйнування світової соціалістичної безпеки та світової соціалістичної системи і успішне закінчення «холодної війни».

Ключові слова: протистояння, США, СРСР, доктрина національної безпеки, сили стратегічного призначення.

Однією з головних функцій держави є створення оптимальних умов для гармонійного та безпечного розвитку своїх громадян, що може бути здійснене лише за умов національної безпеки. Необхідність вдосконалення наявної в Україні доктрини національної безпеки вимагає звернення до зразків цієї системи в інших державах. Найбільш цікавим її прикладом є доктрина національної безпеки США часів адміністрації Р. Рейгана, адже саме в його час була здобута перемога США у системному протистоянні з СРСР, відомому під назвою «холодної війни». Отже, предметом цієї статті є еволюція місця СРСР у доктрині національної безпеки США першої половини 1980-х років.

Завершальний етап «холодної війни» припав на час приходу до влади адміністрації Р. Рейгана, щодо якого у американській історіографії існує стійка характеристика як «найбільш консервативного» та «ідеологізованого» лідера в історії США. Необхідність серйозної ревізії американської політики щодо СРСР та соціалістичних країн була підкреслена ним вже у ході передвиборчої кампанії 1980 р. Тоді республіканська партія чітко окреслила цілі та